

Module 6

Concept: Ruilen over de tijd

De overheid

Antwoorden

Het nieuwe economieprogramma

slo

nationaal
expertisecentrum
leerplan-
ontwikkeling

Verantwoording

© **Stichting leerplanontwikkeling (SLO), Enschede**

Het auteursrecht op de modules voor Economie berust bij SLO.

Voor deze module geldt een Creative Commons Naamsvermelding-Niet-Commercieel-Gelijk delen 3.0 Nederland licentie (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/nl/>) Aangepaste versies van deze modules mogen alleen verspreid worden indien in het colofon vermeld wordt dat het een aangepaste versie betreft, onder vermelding van de naam van de auteur van de wijzingen. Gebruiker mag geen wijziging aanbrengen in de auteursrechtvermelding.

SLO en door SLO ingehuurde auteurs hebben bij de ontwikkeling van de modules gebruik gemaakt van materiaal van derden. Bij het verkrijgen van toestemming, het achterhalen en voldoen van de rechten op teksten, illustraties, enz. is de grootst mogelijke zorgvuldigheid betracht. Mochten er desondanks personen of instanties zijn die rechten menen te kunnen doen gelden op tekstgedeeltes, illustraties, enz. van een module, dan worden zij verzocht zich in verbinding te stellen met SLO.

De modules zijn met zorg samengesteld en getest. SLO aanvaardt geen enkele aansprakelijkheid voor onjuistheden en/of onvolledigheden in de module. Ook aanvaardt SLO geen enkele aansprakelijkheid voor enige schade, voortkomend uit (het gebruik van) deze module.

Informatie

SLO, VO tweede fase

Postbus 2041, 7500 CA Enschede

Telefoon (053) 4840 421

Internet: www.economie.slo.nl

Geachte gebruiker

U heeft zojuist een bestand geopend met experimenteel lesmateriaal dat is gebruikt in de pilot voor het nieuwe economieprogramma. Dit lesmateriaal kunt u naast uw lesmethode gebruiken om opgaven (of series van opgaven) in te zetten of bijvoorbeeld als toetsmateriaal te gebruiken. Dit materiaal is "in ontwikkeling", dat wil zeggen dat hier aan wordt gewerkt zodat we onze leerlingen beter kunnen bedienen en/of de mogelijkheden van ons programma optimaler kunnen benutten. Wij stellen het dan ook zeer op prijs indien u uw ervaringen met ons zou willen delen. Verbeteringen, aanvullingen, onvolkomenheden, noem maar op. U doet ons en uw collega's in het land hier een groot plezier mee. Vanzelfsprekend stellen wij het ook zeer op prijs indien u ons uw ideeën, toetsen, PTA's, experimenten etc. laat zien.

Op de website <http://economie.slo.nl> treft u meer informatie

Antwoorden module 6

Opdracht 1

- a. De overheid (DNB) betaalt mogelijke verliezen op een betaal- of spaarrekening of een termijndeposito tot een bedrag van € 100.000 per rekening maar verhaalt het bedrag bij de banken, afhankelijk van hun grootte.
- b. Voor IJsland golden de Europese regels van dat moment. Dat hield in dat de eerste € 20.000 geheel gegarandeerd was en van de volgende € 20.000 een groot deel, namelijk 90%.
- c. Tot € 100.000

Opdracht 2

- a. Uit de lopende (belasting)inkomsten of door het geld zelf te lenen.
- b. De Nederlandse spaarders kunnen bedragen die ze pas over acht jaar zouden ontvangen nu gebruiken om aankopen te doen. Er worden dus bestedingen naar voren gehaald. Het kan tegelijk betekenen dat de overheid bepaalde voorzieningen uitstelt terwijl er wel geld uit belastingen is binnen gekomen.
- c. In de ontvangen rente zit een opslag voor risico. Een hoge rente kan dus wijzen op een verhoogd risico.
- d. Spaarders lopen tot een bedrag van € 100.000 in feite geen risico en kunnen daardoor eerder beleggen op spaarrekeningen met een hoge rente die ze zonder deze garantie niet zouden kiezen.
- e. Nadeel: anderen draaien voor de verliezen op; leidt tot ongewenst gedrag van spaarders;

Voordeel: In gevallen waarin mensen hun (bescheiden) spaargeld tegen een normale rente en een normaal risico aanbieden wordt de spaarder beschermd tegen ongewenst gedrag van de bank (dat leidt tot een faillissement). Hierdoor wordt het sparen gestimuleerd.

Opdracht 3

- a. Door geld te lenen kan de overheid voorzieningen financieren en nu aanbieden terwijl ze pas uit latere inkomsten de aflossing betaalt. De overheid haalt dus de consumptie van overheidsvoorzieningen naar voren in de tijd.
- b. Ja. Een dijk beschermt gedurende lange tijd burgers tegen overstromingen. Zolang de burgers profijt hebben van de dijk kunnen ze daar, via de belastingen, voor betalen. Uit de belastingopbrengst kan dan de rente en de aflossing op de lening worden betaald.
- c. Een tekort ontstaat als de overheid meer uitgeeft dan ze ontvangt. Ze moet dus lenen om dat tekort op te vangen. Uiteindelijk zal het geleende bedrag in de toekomst toch uit de opbrengst moeten worden terugbetaald.

Opdracht 4

- a. Ja: Nationaal park de Hoge Veluwe; stormvloedkeringen; onderwijs; tolweg;
Nee: politie; theatervoorstellingen; rechtspraak
- b. Een argument voor "Ja" kan zijn dat in deze gevallen de huidige en de toekomstige generaties het volledige voordeel kunnen hebben van deze voorzieningen en dat betalingen over de tijd gespreid kunnen worden.
- c. Van 1983 tot en met 1999 en na 2009 was een rente van 5% over de staatsschuld meer dan 3% van het bbp. (5% van een staatsschuld van meer dan 60% van het bbp betekent een percentage van meer dan 3% van het bbp).
- d. De belastingopbrengsten zullen voor een deel moeten worden besteed aan rentebetalingen (en aflossingen) en kunnen daardoor andere overheidsuitgaven verdringen.

Opdracht 5

- a. De kenniseconomie is gebaat met studenten die de bètastudies kiezen maar studenten kiezen liever voor studies die later beter betalen. De arbeidsmarkt zet de toekomstige vraag naar mensen met een bètaopleiding niet om in hogere salarissen en faalt dus met het oog op het versterken van de kenniseconomie.
- b. Bijvoorbeeld door bètastudenten een lager of geen collegegeld te vragen. De vraag naar deze studies zal dan toenemen.
- c. Belastingopbrengsten van nu worden gebruikt voor het betalen / subsidiëren van studiekosten door de overheid. (Wel zijn er mogelijk in de toekomst gunstige effecten voor de economie.)
- d. Als de overheid deze studiekosten zou financieren met een grotere staatsschuld. De voorzieningen van nu worden later betaald.

Opdracht 6

- a. Het profijt van de investeringen van producenten die op deze wijze energie produceren geldt ook voor toekomstige belastingbetalers. Deze betalen dan mee via de belasting de toekomstige rente op en aflossing van de lening.
- b. Tegenover deze belastingbetalingen staat voor de burgers nog geen energie. Ze betalen dus voor toekomstige energie.
- c. De omvang van de investering en de termijn waarop windenergie rendabel kan worden geproduceerd vormen voor particuliere investeerders een te groot risico.
- d. De overheid kan uit milieuoverwegingen kiezen voor een schone vorm van energie en daarnaast voor de energievoorziening minder afhankelijk willen worden van fossiele brandstoffen uit het buitenland.

Opdracht 7

- a. –
- b. Zij hebben geen groter voordeel van het windmolenpark dan andere Nederlanders, maar worden wel geconfronteerd met aantasting van het landschap (horizonvervuiling) en lawaai.
- c. Minder overlast als ze ver in zee staan en deze energie is goedkoper dan die via zonnepanelen.
- d. Zie antwoord 6d.

Opdracht 8

- a. Mensen kunnen van het volgen van onderwijs, het gebruik maken van het openbaar vervoer en het bezoeken van theatervoorstellingen worden uitgesloten. Geen collegekaart/kaartje geen toegang. Bovendien is het gebruik van deze diensten rivaliserend. Voor bepaalde vormen van onderwijs is de toegang beperkt, waar jij in de bus zit, kan een ander niet zitten en dat geldt ook in het theater.
- b. Voor onderwijs: nodig voor de (kennis)economie van een land
Voor openbaar vervoer: Uit milieuoogpunt, om files tegen te gaan, om mensen met een laag inkomen ook de mogelijkheden van vervoer aan te bieden.
Voor theater: Het in stand houden van een hoog cultureel niveau van allerlei vormen van theater. Op dit punt verschillen de meningen sinds de komst van het kabinet Rutte duidelijker dan daarvoor.
- c. Bij onderwijs en openbaar vervoer. De eerste biedt meer economische mogelijkheden (concurrentiekracht) voor de toekomst, de tweede mogelijk een beter milieu in de toekomst.

Opdracht 9

- a. Nee. De groep mensen die sterk profiteert van de overheidsvoorzieningen (een hoog netto-profijt heeft) zijn vooral te vinden onder de 80- en 90-jarigen. Deze groepen zijn klein ten opzichte van de andere groepen. Zolang niet bekend is om welke aantallen het gaat in iedere leeftijdsgroep kan dus geen uitspraak worden gedaan over de omvang van het netto-profijt.
- b. Van de groep 30-60 jarigen zijn wel de baten bekend maar de lasten ontbreken, zodat het negatieve netto-profijt uit figuur 3 niet duidelijk wordt.
- c. De groep tot 25 jaar profiteert vooral van de subsidiëring van het onderwijs.
- d. De groep ouderen boven de 65 gaan AOW ontvangen en met het ouder worden, stijgen vooral de zorguitgaven die voor een groot deel collectief worden gefinancierd. Dat verklaart voor een belangrijk deel hun hoge netto-profijt.

Opdracht 10

- a. Zij hebben in het verleden een deel van hun inkomen via de betaling van AOW-premie afgestaan aan de ouderen van toen. Zij verwachten dat een volgende generatie hetzelfde doet ten opzichte van hen. In feite verwachten ze dus later (een deel van) het inkomen dat ze hebben afgestaan terug te krijgen.
- b. Naar hun mening niet. Zij betalen nu, maar zien daar in de toekomst niet een uitkering of zorg tegenover staan.
- c. Iemand die in 1970 is geboren heeft gedurende zijn leven een gemiddelde jaarlijks netto-profijt van ongeveer € 1700. Uitgaande van een gemiddelde leeftijd van 80 jaar betekent dat een totaal netto-profijt van € 136.000 tijdens het leven.
- d. Bijvoorbeeld: De generatie tot 1950 heeft relatief weinig profijt van de overheid en draagt bij aan de welvaart van latere generaties. De generaties geboren tussen 1960 en 1990 (de werkenden van nu) profiteren daarvan, terwijl het voordeel voor latere generaties duidelijk afneemt.

Opdracht 11

- a. Een particuliere onderneming met een negatief eigen vermogen zou al eerder failliet zijn verklaard. De Nederlandse overheid heeft echter geen moeite om haar schulden te financieren omdat het risico dat ze haar schulden niet terugbetaalt (op dit moment) te verwaarlozen is.
- b. Tot rentebetalingen. Over de staatsschuld in de vorm van uitgegeven staatsobligaties moet jaarlijks de afgesproken rente worden betaald. Overigens zullen er in het algemeen ook jaarlijkse aflossingen op de staatsschuld plaats vinden. Beide zijn stroomgrootheden omdat ze betrekking hebben op rentebetalingen en aflossingen over een periode (van een jaar).
- c. Uit de ontwikkeling van het overheidsvermogen kan niet worden afgeleid dat de overheid ruilt over de tijd. Als dat wel zo was, moesten er nu delen van het inkomen worden gereserveerd voor de latere AOW-betalingen en dat gebeurt niet. Voor de AOW-uitkeringen aan de huidige 65-plussers wordt nu ook premie betaald door de werkenden. Voor de toekomstige 65-plussers zullen de dan werkenden premie moeten betalen. (Gezien de omvang van de AOW-verplichtingen aan die laatste groep is wel de vraag of de relatief kleinere groep werkenden dat in de toekomst kunnen betalen.)
- d. Verhogen van de pensioengerechtigde leeftijd: Er wordt langer premie betaald en korter een uitkering verstrekt. Daardoor wordt het probleem kleiner. Een nadeel kan zijn dat een groot deel van de 65-plussers geen werk vindt of niet meer in staat is om te werken. In dat geval zouden de AOW-uitkeringen dalen maar de WW- en WIA-uitkeringen stijgen.
Verhoging van de belastingtarieven van 65-plussers. Omdat een flink deel van de 65-plussers naast de AOW-uitkering een goed aanvullend pensioen heeft, zou deze groep (in de eerste twee inkomensschijven) meer kunnen bijdragen aan de AOW-premie (los van juridische overwegingen). Nadeel is dat hierdoor ook de AOW-ers met een klein of geen pensioen hiervan de dupe zijn.

Opdracht 12

- a. Het tekort mag maximaal 3 procent zijn van het bbp. In jaren met een "normale" conjunctuur zou er geen tekort of een klein overschot moeten zijn.
- b. De aflossing van de studieschuld betekent hogere overheidsinkomsten en dus, bij gelijkblijvende uitgaven, een kleiner tekort. Daar staat tegenover dat de overheid van een vordering van bijvoorbeeld € 1000 maar € 800 ortving. Het vermogen van de overheid daalt dan met € 200.
- c. Kern: Voor oud-studenten uiteraard gunstig. Voor burgers nadelig omdat een overheid die later meer zou hebben ontvangen meer voorzieningen kan bieden.

Opdracht 13

Van de leningen die de staat sluit om uitgaven te financieren komt een deel terug via de belastingen. De uitgaven van de staat leiden bijvoorbeeld tot productie in de wegebouw waardoor loonbelasting- en btw-opbrengsten zullen stijgen. Voor particuliere uitgaven geldt dit niet.

Aflossingen van gezinnen worden betaald uit het lopende inkomen waardoor de schuld daalt en het vermogen stijgt. De jaarlijkse aflossingen van de overheid worden in het algemeen gefinancierd uit nieuwe leningen waardoor de staatschuld niet afneemt.

Opdracht 14

- a. Zie documentaire
- b. Door de gestegen olieprijs zijn de aardgasopbrengsten ook sterk gestegen en konden de investeringen worden terugverdiend.
- c. 1- Door de opbrengsten van het aardgas konden de sociale verzekeringen (AOW, WW, WAO/WIA) worden uitgebreid en de uitkeringen verhoogd zonder dat daar premieverhogingen tegenover stonden.
2- Zie documentaire. Kern: minder arbeidsonrust door aardgas
- d. Zie documentaire: Kern: In het algemeen niet rendabele uitgaven.
- e. Als lopende uitgaven worden betaald uit de opbrengst van de verkoop van bezittingen leidt dit tot een geringer bezit en dus een kleiner overheidsvermogen. Een gezin dat zijn tafelzilver verkoopt om uitgaven te betalen, wordt armer.
- f. Zie documentaire. Eigen argumenten.
- g. Als de aardgasopbrengsten niet meer tot de overheidsinkomsten worden gerekend, zal de overheid minder moeten uitgeven en dus haar voorzieningen moeten inkrimpen.
- h. De overheid ontvangt dan in de toekomst alleen de jaarlijkse opbrengsten uit het aardgasfonds. Deze zijn veel lager dan de huidige aardgasopbrengsten nu (maar in principe blijvend). De bijdrage aan de welvaart van de overheid aan toekomstige generaties zal dus afnemen.